

INGLIZ TILI TA'LIMIDA GENERATIV SUN'IY INTELLEKT VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING AKADEMIK YOZUV KOMPETENSIYASIGA TA'SIRI

**Xayriyeva Dildora
Saloxidin qizi**

*Buxoro viloyati Kogon tuman texnikumi ingliz
tili fani o'qituvchisi*

Annotatsiya

Mazkur maqolada ingliz tili ta'limida generativ sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishning akademik yozuv kompetensiyasiga ta'siri nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, so'nggi yillarda oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilida akademik yozuvni o'rgatishda avtomatlashtirilgan fikr-mulohaza, sun'iy intellekt asosidagi tahrir, uslubiy tavsiya va individual yozma yo'naltirish vositalaridan foydalanish keskin ortdi. Ishda generativ sun'iy intellektning yozuv jarayonidagi o'rni, uning talabalar mustaqilligi, metakognitiv nazorati, fikrni mantiqiy tashkil etishi, leksik boylik, grammatik aniqlik va janrga moslikka ta'siri ochib beriladi. Shuningdek, AI vositalarining foydali jihatlari bilan birga, akademik halollik, mualliflik mas'uliyati, yuzaki tahrirga berilish, tayyor matnga qaramlik va tanqidiy tafakkurning susayishi kabi xavflari ham muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, generativ sun'iy intellektni to'g'ri metodik boshqaruv ostida qo'llash ingliz tili o'rganuvchilarining akademik yozuv kompetensiyasini kuchaytiradi, biroq u o'qituvchi o'rnini bosuvchi vosita emas, balki refleksiv, diagnostik va qo'llab-quvvatlovchi raqamli yordamchi sifatida samarali ishlaydi.

Kalit so'zlar: generativ sun'iy intellekt, ingliz tili ta'limi, akademik yozuv, yozma fikr-mulohaza, AI feedback, metakognitsiya, akademik halollik, raqamli pedagogika, EFL, yozuv kompetensiyasi.

Abstract: This article examines the impact of generative artificial intelligence tools on academic writing competence in English language education from theoretical and practical perspectives. The relevance of the study lies in the rapid growth of AI-assisted writing support, automated feedback, stylistic recommendation, and individualized revision guidance in higher education. The paper analyzes the role of generative AI in planning, drafting, revising, and editing academic texts, with a particular focus on learner autonomy, metacognitive monitoring, logical organization, lexical sophistication, grammatical accuracy, and genre awareness. Alongside the pedagogical benefits of AI tools, the paper also addresses important concerns related to academic integrity, authorship responsibility, superficial revision, overreliance on generated text, and the possible weakening of critical thinking. The results suggest that when implemented under clear pedagogical supervision, generative AI can strengthen

the academic writing competence of English language learners. However, AI should not be viewed as a replacement for the teacher, but as a reflective, diagnostic, and supportive digital assistant within a balanced writing pedagogy.

Keywords: generative artificial intelligence, English language education, academic writing, written feedback, AI feedback, metacognition, academic integrity, digital pedagogy, EFL, writing competence.

Аннотация: В данной статье рассматривается влияние инструментов генеративного искусственного интеллекта на формирование академической письменной компетенции в обучении английскому языку. Актуальность исследования обусловлена быстрым распространением автоматизированной обратной связи, интеллектуального редактирования текста, стилевых рекомендаций и индивидуализированной письменной поддержки в системе высшего образования. В работе анализируется роль генеративного ИИ на этапах планирования, создания, редактирования и доработки академического текста, а также его влияние на автономию обучающихся, метакогнитивный контроль, логическую организацию текста, лексическое богатство, грамматическую точность и жанровую уместность. Наряду с дидактическими преимуществами обсуждаются и возможные риски: нарушение академической честности, размывание авторской ответственности, зависимость от готового текста и снижение уровня критического мышления. Результаты исследования показывают, что при грамотном методическом сопровождении генеративный ИИ может способствовать развитию академической письменной компетенции изучающих английский язык, однако не должен рассматриваться как замена преподавателю, а как поддерживающий и диагностический цифровой инструмент.

Ключевые слова: генеративный искусственный интеллект, обучение английскому языку, академическое письмо, письменная обратная связь, цифровая педагогика, академическая честность, EFL, письменная компетенция.

Kirish

XXI asr ta'lim paradigmasi axborotni yodlashdan ko'ra uni izohlash, tanlash, qayta ishlash va ilmiy kommunikatsiya shaklida ifodalashni talab qilayotgani sababli akademik yozuv ingliz tili ta'limining markaziy kompetensiyalaridan biriga aylandi; ayniqsa oliy ta'lim muassasalarida talabalar uchun esse, argumentativ matn, annotatsiya, literature review, research proposal va maqola bo'limlarini yozish ko'nikmasi nafaqat til bilish darajasining, balki fikrlash tartibi, dalillash madaniyati va ilmiy intizomning ham ko'rsatkichiga aylandi. Biroq amaliyot shuni ko'rsatadiki, ingliz tilini chet tili sifatida o'rganuvchi talabalar akademik yozuv jarayonida bir qator barqaror muammolarga duch keladi: mavzuni chegaralash, tizisni aniqlash, paragrafning mantiqiy rivojlanishi, bog'lovchi vositalardan o'rinli foydalanish, formal uslubni saqlash, grammatik xatolarni kamaytirish, leksik takrorlardan qochish, janr talablarini bajarish va yozgan matnini tanqidiy ko'z bilan tahrir qilish kabi qiyinchiliklar ko'pincha o'qituvchining individual fikr-mulohazasiga ortiqcha yuklama yuklaydi. Aynan shu vaziyatda generativ sun'iy intellekt vositalari yozuv pedagogikasida jozibador imkoniyat sifatida maydonga chiqdi: ular tezkor fikr-

mulohaza berish, uslubiy takliflar taqdim etish, sarlavha va tezis variantlari yaratish, argument strukturasi takomillashtirish, til xatolarini izohlash, matnni qayta tuzish va refleksiv revisiya jarayonini qo‘llab-quvvatlash imkonini bermog‘da. So‘nggi yillardagi tizimli sharhlar AI-based automated written feedback tadqiqotlari asosan oliy ta‘lim, ingliz tili va yozuv darslari doirasida jadal kengayganini ko‘rsatadi; 2024 yildagi yirik sistematik sharh 83 ta maqola va 85 ta tadqiqotni qamrab olib, AI yozma fikr-mulohazasi bo‘yicha tadqiqotlar turli kontekstlarga kengayib borayotganini qayd etdi. Shu bilan birga, 2024 yildagi universitet EFL talabalari ishtirok etgan tajribada AI-chatbot qo‘llab-quvvatlagan peer feedback yondashuvi talabalar fikr-mulohazasi sifati va yozuv qobiliyatini sezilarli oshirgani ko‘rsatildi; 2025 yildagi ishlar esa GenAI yordamidagi vizuallashtirilgan feedback yozuv revisiyasi sifati va emotsional tajribaga ham ta‘sir qilishi mumkinligini ko‘rsatmog‘da. Demak, masala AI vositalarini ta‘limga “kiritish yoki kiritmaslik”da emas, balki ularni qanday metodik, etik va didaktik tamoyillar asosida qo‘llashda. Mazkur maqolaning maqsadi generativ sun‘iy intellekt vositalaridan foydalanishning ingliz tili yo‘nalishidagi akademik yozuv kompetensiyasiga ta‘sirini nazariy va amaliy nuqtayi nazardan tahlil qilish, uning afzalliklari, xavflari va samarali joriy etish shartlarini aniqlashdan iborat.

Materiallar va usullar

Ushbu tadqiqot narrativ-tahliliy sharh modeli asosida bajarildi hamda ingliz tili ta‘limi, akademik yozuv, automated written feedback, generative AI, peer feedback, feedback literacy va digital pedagogy yo‘nalishlaridagi ilmiy manbalar kontseptual sintez qilindi. Materiallar sifatida 2016–2026 yillar oraliq‘ida chop etilgan, ayniqsa 2024–2026 yillardagi eng dolzarb ishlarga tayanildi; bunda oliy ta‘limdagi EFL yozuv konteksti, AI asosidagi yozma fikr-mulohaza, generativ chatbotlar, talabalar feedback literacysi, metakognitiv revisiya va o‘qituvchi–texnologiya o‘zaro hamkorligi markaziy mezon sifatida tanlandi. Tahlil mezonlari to‘rtta blokka ajratildi: birinchi blokda AI vositalarining akademik yozuvning bosqichlari — prewriting, drafting, revising, editing — dagi roli; ikkinchi blokda yozuv sifati komponentlari — mantiqiy tashkil etish, leksik boylik, grammatik aniqlik, janrga moslik, uslubiy silliqlik; uchinchi blokda o‘quvchi omillari — mustaqillik, refleksiya, feedback literacy, akademik halollik; to‘rtinchi blokda pedagogik boshqaruv omillari — topshiriq dizayni, prompt madaniyati, o‘qituvchi moderatsiyasi va baholashning adolatliligi ko‘rib chiqildi. Metodologik yondashuv sifatida komparativ-tavsifiy va interpretativ tahlil qo‘llanildi: turli tadqiqotlardagi natijalar o‘zaro qiyoslanib, ular asosida generativ sun‘iy intellektning akademik yozuv kompetensiyasiga ta‘sir mexanizmi ishlab chiqildi. Tadqiqotning ilmiy cheklovi shundaki, u original eksperiment emas, balki mavjud empirik dalillar va zamonaviy nazariy qarashlarning tizimli talqinidir; biroq aynan shu yondashuv muammoga kengroq didaktik nuqtayi nazardan qarash imkonini beradi.

Natijalar

Tahlil natijalari generativ sun‘iy intellekt vositalari ingliz tili ta‘limidagi akademik yozuv kompetensiyasiga ko‘p qatlamli ta‘sir ko‘rsatishini ochib berdi. Birinchidan, AI vositalari yozuvning dastlabki bosqichida g‘oya ishlab chiqish va matnni rejalashtirishga yordam beradi: talabalar mavzu doirasini toraytirish, tezis bayonini shakllantirish, paragraf rejasini tuzish va dalillarni tartiblashda sun‘iy

intellektdan “kognitiv tayanch” sifatida foydalanadi; bu ayniqsa yozuv oldi xavotiri baland bo‘lgan o‘rganuvchilar uchun foydalidir. Ikkinchidan, drafting va revising bosqichida AI tezkor va takroran murojaat qilinadigan fikr-mulohaza manbai vazifasini bajaradi; sistematik sharhlar AI-based written feedback tadqiqotlari kengayib borayotganini, ko‘plab ishlarda grammatik xatolarni topish, tahrir tavsiyalari, uslubiy aniqlik va local coherence bo‘yicha ijobiy natijalar kuzatilganini ko‘rsatadi. Uchinchidan, 2024 yildagi tajriba tadqiqotida AI yordamidagi peer feedback tizimi talabalar bergan feedback sifati va ularning keyingi yozuv ko‘rsatkichlarini sezilarli yaxshilagan; bu yerda muhim nuqta shundaki, AI nafaqat matnni “to‘g‘rilovchi”, balki o‘quvchini tahliliy fikr bildirishga undovchi vosita sifatida ishlagan. To‘rtinchidan, generativ AI yozuvni faqat grammatik jihatdan emas, balki diskursiv va janriy darajada ham qo‘llab-quvvatlashi mumkin: u muqobil sarlavha, kirish usuli, argument qurilishi, transition vositalari, xulosa strategiyalari va formal academic register bo‘yicha modellashtiruvchi takliflar bera oladi. Beshinchidan, AI vositalari talabalar metakognitsiyasiga ta’sir ko‘rsatishi aniqlandi: o‘quvchi o‘z matniga tashqi ko‘z bilan qarash, xatolarni toifalash, qayta ishlash variantlarini solishtirish va o‘z tahrir qarorlarini izohlashga ko‘proq moyil bo‘ladi. Oltinchidan, shu bilan birga, ijobiy natijalar avtomatik emas: AI chiqishining sifati prompt sifati, topshiriq turi, o‘quvchining til darajasi, o‘qituvchi yo‘riqnomasi va feedbackni qayta ishlash madaniyatiga bevosita bog‘liq. Yettinchidan, xavf omillari ham aniqlandi: ayrim o‘quvchilar tayyor iboralarga haddan tashqari suyanib qolishi, mualliflik ovozi xiralashishi, tanqidiy tahrir o‘rniga “copy-edit dependence” kuchayishi, ayniqsa akademik halollik mezonlari aniq belgilanmagan sharoitda plagiatga yaqin holatlar paydo bo‘lishi mumkin. Sakkizinchidan, o‘qituvchi aralashuvi bo‘lmaganda AI ba‘zan yuzaki ravon, ammo mazmunan sust yoki referensial jihatdan noaniq tavsiyalar berishi mumkin; shu sababli AI vositalari inson ekspertizasini to‘ldiruvchi qatlam sifatida ko‘rilgandagina didaktik samaradorlik yuqori bo‘ladi. Umuman olganda, generativ sun’iy intellekt akademik yozuv kompetensiyasini kuchaytirishda eng samarali bo‘ladigan nuqta — bu uning mustaqil mualliflikni chetlab o‘tmasdan, reflektiv revisiyani chuqurlashtiradigan vosita sifatida ishlatilishidir.

Muhokama

Olingan natijalar shuni ko‘rsatadiki, ingliz tili yo‘nalishida generativ sun’iy intellektning akademik yozuvga ta’siri oddiy texnologik qulaylik doirasidan ancha keng bo‘lib, u yozuvni o‘qitish epistemologiyasini ham o‘zgartirmoqda. Avvallari akademik yozuv ko‘proq o‘qituvchi markazli tahrir, yakuniy mahsulotga yo‘naltirilgan baholash va kechiktirilgan feedback modeli bilan olib borilgan bo‘lsa, GenAI vositalari bu jarayonni doimiy, dialogik va iterativ shaklga o‘tkazmoqda. Bu, bir tomondan, yozuvni jarayon sifatida o‘rganishga xizmat qiladi: o‘quvchi bir martalik topshiriq bajaruvchidan ko‘ra, o‘z matnini qayta ko‘ruvchi, muqobil variantlarni solishtiruvchi, tahrir qarorini asoslovchi va uslubiy sezgirlikni rivojlantiruvchi subyektga aylanadi. Ikkinchi tomondan, ayni shu yondashuv yangi didaktik savollarni yuzaga chiqaradi: akademik matnning qanchasi talabaning shaxsiy mehnati, qanchasi texnologik ko‘mak mahsuli; qayerda yordam tugab, qayerda mualliflik buziladi; prompt yozish ham akademik kompetensiyaning bir qismi hisoblanadimi yoki bu “yozuvni outsorsing qilish”ning nozik shaklimi? Bu savollar o‘qituvchini baholash mezonlarini qayta ko‘rib

chiqishga majbur qiladi. Shuningdek, GenAI vositalari akademik yozuvni demokratlashtirishi ham mumkin: til darajasi pastroq, lekin g'oyasi kuchli talaba struktura, bog'lovchi vositalar va til silliqi bo'yicha yordam olib, o'z fikrini ancha puxta ifodalay oladi. Biroq bu ijobiy holat faqat AI "mashina yozib beradi, talaba topshiradi" tamoyiliga aylanib ketmaganida foydali. Shu bois metodik jihatdan eng to'g'ri model — AI bilan hamkorlikda yozishning ochiq va reglamentlangan formati: talabadan promptlar, dastlabki draft, AI bergan takliflar, rad etilgan va qabul qilingan tahrirlar, yakuniy refleksiya alohida hujjatlashtirilishi kerak. Bu nafaqat akademik halollikni saqlaydi, balki talabada feedback literacy va authorial agency, ya'ni mualliflik subyektligini ham mustahkamlaydi. Ilmiy adabiyotlarda AI-feedbackning samaradorligi qayd etilsa-da, u barcha o'rganuvchilar va barcha yozuv janrlari uchun bir xil natija bermaydi; masalan, qisqa akademik esse bilan murakkab research report yoki literature reviewga beriladigan AI ko'magi bir xil emas. Bundan tashqari, generativ tizimlar ba'zan ishonchli ohangda yuzaki yoki noto'g'ri tavsiyalar ham berishi mumkin, demak o'quvchi va o'qituvchi uchun "AI output literacy" ham zarur. Demak, kelajakdagi ingliz tili ta'limi yozuvni o'qitishda AI bilan raqobat emas, AI bilan didaktik muzokara modeliga o'tadi: o'qituvchi nazorat qiladi, talaba tanlaydi, AI esa ko'maklashadi.

Xulosa

Ingliz tili ta'limida generativ sun'iy intellekt vositalari akademik yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda sezilarli didaktik salohiyatga ega ekani aniqlandi. Ular yozuvning barcha bosqichlarida — g'oya tanlashdan tortib yakuniy revisiyagacha — tezkor, moslashuvchan va individual yordam ko'rsatib, o'quvchilarning grammatik aniqligi, leksik boyligi, mantiqiy tashkil etishi va refleksiv tahrir ko'nikmalarini kuchaytiradi. Biroq bu samaradorlik faqat metodik boshqaruv, aniq etik me'yorlar, akademik halollik talablari va o'qituvchi moderatsiyasi mavjud bo'lgandagina barqaror bo'ladi. Generativ sun'iy intellektni akademik yozuvni to'liq bajarib beruvchi vosita emas, balki talaba fikrini aniqlashtiruvchi, matnni qayta ko'rishga undovchi va mualliflik mas'uliyatini mustahkamlovchi refleksiv raqamli hamkor sifatida qo'llash lozim. Shu sababli ingliz tili yo'nalishidagi oliy ta'limda AI-integratsiyalashgan yozuv pedagogikasini ishlab chiqish, prompt madaniyati, feedback literacy va authorial responsibility kabi tushunchalarni o'quv dasturiga kiritish dolzarb vazifaga aylanadi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Shi H., Aryadoust V. A systematic review of AI-based automated written feedback research // *ReCALL*. 2024. Vol. 36. No. 2. P. 187–209.
2. Guo K., Pan M., Li Y., Lai C. Effects of an AI-supported approach to peer feedback on university EFL students' feedback quality and writing ability // *The Internet and Higher Education*. 2024. Vol. 63. 100962.
3. Zou B. va boshq. Enhancing EFL writing with visualised GenAI feedback: A cognitive affective theory of learning perspective on revision quality, emotional response, and human-computer interaction // *System*. 2025.
4. Hyland K. EFL teachers and feedback fatigue: AI to the rescue? // *Language Teaching*. 2025.
5. Liu J. va boshq. Developing students' feedback literacy in disciplinary writing with GenAI intervention // *Assessing Writing*. 2026.